

УДК 341.231.14:342.7:614.2 (477)

DOI: <https://doi.org/10.31359/1993-0941-2024-48-598>

---

*Л. С. Говоруха, к. ю. н., науковий співробітник сектору порівняльного конституційного та муніципального права НДІ державного будівництва та місцевого самоврядування НАПрН України*  
ORCID ID:0009-0006-1616-8344

---

## **ІМПЛЕМЕНТАЦІЯ СТАНДАРТІВ РАДИ ЄВРОПИ В ЗАКОНОДАВСТВО УКРАЇНИ ЩОДО ПРАВОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НОВІТНІХ ПРАВ ЛЮДИНИ У СФЕРІ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я**

---

***Анотація.** Євроінтеграційні процеси України та гармонізація національного законодавства відповідно до стандартів Ради Європи на сьогодні є не просто юридичним обов'язком, а необхідною умовою захисту гідності особи у сфері охорони здоров'я. Тому актуальним є проведення комплексного аналізу механізмів впровадження стандартів Ради Європи у вітчизняну правову систему для забезпечення прав на біоетику, паліативну допомогу, репродуктивне здоров'я та захист медичних даних.*

*У даній статті досліджуються теоретичні та практичні аспекти імплементації стандартів Ради Європи у національну правову систему України в контексті захисту новітніх прав людини у сфері медицини. Актуальність теми дослідження зумовлена стрімким розвитком біомедичних технологій та необхідністю гармонізації українського законодавства із європейським правовим простором.*

*Результати проведеного дослідження свідчать про те, що попри значний прогрес у реформуванні системи охорони здоров'я, Україна потребує системного оновлення понятійного апарату та ратифікації низки профільних міжнародних актів. У висновку доведено, що ефективна імплементація стандартів Ради Європи є ключовою умовою створення дієвого механізму захисту гідності людини в умовах сучасних біомедичних викликів.*

**Ключові слова:** *новітні права людини, правові засади забезпечення новітніх прав людини, Рада Європи, біоетика, політивна допомога, імплементація в законодавство України.*

**Метою** дослідження є аналіз механізмів імплементації стандартів Ради Європи у національне законодавство України, а також визначення правових засад забезпечення новітніх прав людини у сфері охорони здоров'я для розробки рекомендацій щодо подолання існуючих законодавчих колізій, а також з метою виокремлення оптимальної моделі гармонізації вітчизняного правового поля із європейським правовим простором.

**Постановка проблеми.** Розвиток науки, медицини, глобальні виклики сьогодення породжують нові права четвертого покоління, в тому числі, у сфері охорони здоров'я. Ураховуючи такий швидкоплинний розвиток суспільних відносин у різних державах світу та зважаючи на різні способи правового регулювання, питання щодо гарантування та захисту прав четвертого покоління, визначення меж їх дозволених і правомірності дедалі частіше отримують своє вираження у практиці Європейського Суду з прав людини, який вдається до аналізу законодавства різних держав світу крізь призму порушення чи дотримання основних прав та свобод [2, с. 148].

Процес європейської інтеграції України вимагає не лише політичних рішень, а й глибокої гармонізації правової системи із цінностями Ради Європи. Особливої гостроти це питання набуває у сфері охорони здоров'я, де стрімкий розвиток біотехнологій та медицини сформував категорію «новітніх прав людини».

Попри те, що Україна ратифікувала ключові міжнародно-правові акти, існують суттєві перешкоди у їх практичній реалізації:

По-перше це стосується відсутності дієвих механізмів імплементації, тобто у вітчизняній правовій системі бракує чіткого алгоритму прямої дії норм Ради Європи, які підкріплюються галузевими нормативно-правовими актами.

По-друге це стосується застарілості правових засад чинного законодавства України про охорону здоров'я, яке багато в чому базується на моделях минулого століття, які не враховують етичні та правові виклики сучасної біомедицини.

По-третє це конфлікт правозастосування. Існує розрив між практикою Європейського суду з прав людини у справах, що стосуються медицини, та рішеннями національних судів України, що створює правову невизначеність для пацієнтів та лікарів.

Необхідність визначення конкретних правових засад забезпечення новітніх прав людини обумовлена потребою захисту людської гідності в умовах глобальної цифровізації та біотехнологічного прогресу. Це вимагає розробки комплексної моделі впровадження стандартів Ради Європи, яка б включала як законотворчі зміни, так і оновлення системи медичного самоврядування.

**Аналіз останніх досліджень і публікацій** показує, що питання забезпечення та захисту прав людини, в тому числі і прав четвертого покоління є актуальною темою дослідження вітчизняних науковців таких як Болдіжар С. [2], Басова І. [1], Наливайко Л. [3], Путраймс І. [4] та інші.

**Виклад основного матеріалу.** Фізичне та психічне здоров'я людини є невід'ємною складовою розвитку не тільки окремого індивіда, суспільства, держави, а й міжнародної спільноти загалом. Головним обов'язком кожної держави є забезпечення здійснення гарантованих прав у сфері охорони здоров'я, а створення ефективної міжнародної законодавчої бази, дієвих механізмів реалізації цих прав є запорукою її процвітання [1, с. 6].

Проблема забезпечення та реалізації прав людини у сфері охорони здоров'я досягла глобальних масштабів, що зумовило необхідність створення універсальних міжнародних стандартів. На сьогодні, до них відносять загальнолюдські міжнародно-правові стандарти з охорони здоров'я, які закріплені у низці

міжнародних нормативно-правових актів, і охоплюються сферою дії держав. Головною особливістю таких стандартів є те, що вони знаходять своє втілення у національному законодавстві окремих країн [1, с. 6].

У юридичній науковій літературі міжнародно-правові стандарти у сфері охорони здоров'я поділяють на певні види за окремими ознаками: а) за деонтичним статусом їх класифікують: на обов'язкові, тобто їх додержання є формально-необхідним для держав, а також вони можуть забезпечуватися міжнародними політико-юридичними санкціями; рекомендаційні, які не є формально обов'язковими, проте теж забезпечуються міжнародно-політичними санкціями; б) залежно від онтичного статусу міжнародні стандарти поділяють на: номінальні (текстуальні), тобто можуть бути тільки самі назви прав та свобод людини, які вживаються в міжнародних актах; фактичні – ті, у яких закріплені показники змісту і обсягу прав та свобод людини; в) за колом адресатів: загальні (стосуються всіх категорій, груп суспільства); спеціальні (стосуються прав окремих груп, соціальних спільнот – жінок, дітей, інвалідів); г) залежно від території дії виділяють: світові (універсальні), тобто такі, що сферою дії охоплюють всі держави світу; вони можуть бути як обов'язковими для держав, у випадку їх ратифікації, так і мати рекомендаційний характер; регіональні – обмежуються сферою окремих регіонів; д) за суб'єктом встановлення міжнародно-правові стандарти у сфері охорони здоров'я поділяють: на міжнародні стандарти Організації Об'єднаних Націй, Всесвітньої організації охорони здоров'я, Міжнародної організації праці; Ради Європи, Європейського Союзу тощо [1, с. 6–7].

Правові стандарти Ради Європи деякими авторами розглядаються як «комплекс європейських договірних норм, які безпосередньо стосуються реалізації принципів і цілей організації та порушення яких, як і інших міжнародно-правових норм, передбачає міжнародно-правову відповідальність, характер якої визначається самими учасниками тієї чи іншої конвенції, укладеної в рамках Ради Європи»; «визнані європейськими країнами та закріплені у їхніх спільних документах правові норми, а також

механізми їх гарантії, захисту та забезпечення на практиці, що мають бути покладені в основу діяльності держав – учасниць європейських міжнародних організацій у сфері дотримання прав людини». Отже, термін правових стандартів Ради Європи у вітчизняному праві є доволі поширеним, а самі європейські стандарти широко застосовуються в практиці органів публічної влади України. Правові норми, які можна зарахувати до стандартів Ради Європи, містять понад двісті конвенцій, хартій і протоколів до них, інших договорів, укладених у рамках Ради Європи. До них належать резолюції та рекомендації Комітету Міністрів і Парламентської Асамблеї Ради Європи, документи інших органів, створених у рамках окремих конвенцій або так званих часткових угод [5, с. 55].

Серед ключових міжнародно-правових актів у сфері прав людини загалом і охорони здоров'я, зокрема слід виділити Загальну декларацію прав людини, Конвенцію про захист прав людини і основних свобод, Міжнародний пакт про економічні, соціальні і культурні права, Декларацію про права інвалідів, Конвенцію про права дитини, Європейську соціальну хартію, Європейський кодекс соціального забезпечення, Декларацію про розвиток прав пацієнтів у Європі, Конвенцію про права людини і біомедицину та інші.

Національна система захисту прав четвертого покоління базується на діючому законодавстві України та міжнародних нормах у цій сфері, включає в себе систему державних органів, діяльність яких прямо чи опосередковано впливає на забезпечення, захист, регулювання та відновлення вищевказаних прав. Ефективність функціонування такої системи залежить безпосередньо від цілей і завдань, які поставила перед собою держава та реальної державної політики у цій сфері [2, с. 191].

Механізм впровадження стандартів Ради Європи – це сукупність правових засобів, методів та інституційних інструментів, за допомогою яких норми європейського права стають частиною національної правової реальності. У контексті новітніх прав людини цей механізм базується на принципах субсидіарності та верховенства права.

У науковій доктрині виділяють кілька ключових шляхів інтеграції стандартів Ради Європи у вітчизняну правову систему:

1. Ратифікація міжнародних договорів, що робить їх частиною національного законодавства відповідно до положень статті 9 Конституції України. Проте для «новітніх прав» часто потрібна самовиконуванність норм, тобто здатність норми бути застосованою судом без додаткових роз'яснень.

2. Гармонізація та адаптація змісту українських законодавчих актів у відповідність до «м'якого права» (Soft Law) Ради Європи, тобто рекомендацій Комітету Міністрів Ради Європи та резолюцій Парламентської Асамблеї Ради Європи наприклад, щодо впровадження стандартів біоетики та захисту персональних медичних даних через оновлення національного законодавства.

3. Судова рецепція, тобто визнання практики Європейського суду з прав людини джерелом права в Україні.

Правове забезпечення новітніх прав людини в Україні перебуває на етапі активної трансформації відповідно до європейської моделі автономії особистості, що включає необхідність звернення уваги на правові засади забезпечення таких новітніх прав, як біоетика, політивна допомога, репродуктивне здоров'я, захист медичних даних та інші права.

Біоетика є фундаментом для всіх новітніх прав. В Україні вона регулюється не одним кодексом, а сукупністю норм, що базуються на Конвенції Ов'єдо і включає в себе принципи інформованої згоди відповідно до положень Цивільного кодексу України та Основ законодавства про охорону здоров'я які встановлюють, що будь-яке втручання можливе лише після надання пацієнту повної інформації про ризики; клінічні випробування; трансплантацію.

Паліативна допомога – це право на гідне завершення життя, це право є складником права на найвищий досяжний рівень здоров'я та захист від катувань (нелюдського поводження через нестерпний біль). Порядок надання паліативної допомоги визначено наказом Міністерства охорони здоров'я № 794; Постановою Кабінету Міністрів України № 333, яка забезпечує реалізацію стандарту Ради Європи щодо права на полегшення страждань.

Правове забезпечення захисту медичних даних в Україні в цифрову епоху має еволюціонувати від формальної «лікарської таємниці» до комплексної системи цифрової приватності. Ключовим завданням є прийняття нового Закону «Про захист персональних даних», який би повністю відповідав нормам європейського законодавства та враховував специфіку надання медичної допомоги в умовах воєнного стану.

**Висновки.** Механізм імплементації розглядається як комплексна система, що впроваджує стандарти Ради Європи та не обмежується лише формальною ратифікацією міжнародних актів, а включає багаторівневий механізм: нормативну трансформацію (приведення національних законів у відповідність до Конвенції Ов едо та практики Європейського Суду з прав людини); інституційну адаптацію; інтерпретаційну складову, щодо застосування судами України принципу верховенства права через призму «м якого права» Ради Європи.

Імплементація стандартів Ради Європи є не просто вимогою євроінтеграції, а об'єктивною необхідністю створення антропоцентричної системи охорони здоров'я, де новітні технології служать захисту людської гідності, а не створюють загрози для фундаментальних свобод.

#### Список використаних джерел:

1. Басова І. Міжнародні стандарти прав людини у сфері охорони здоров'я. *Наукові праці Міжрегіональної Академії управління персоналом. Юридичні науки*. 2021. Вип. 1 (60), С. 5–10. URL: <https://journals.maup.com.ua/index.php/law/article/view/1222/1720>.
2. Болдіжар Сандра, Пішта Вадим. Сучасні тенденції правового забезпечення новітніх прав у сфері охорони здоров'я: *монографія* / Ужгород: ФОП Сабов А. М., 2022. 250 с. URL: <https://dspace.uzhnu.edu.ua/server/api/core/bitstreams/350071ab-6b85-4510-a370-0c3ab7b9ad74/content>.
3. Наливайко Л. Р., Степаненко К. В. Міжнародно-правові стандарти прав людини: *навч. посіб.* /Дніпро: ДДУВС. 2019. 184 с. URL: <https://er.dduvs.edu.ua/handle/123456789/3716>.
4. Путраймс І. І. Ефективність імплементації міжнародних стандартів прав людини у законодавство України: *автореф. дис....канд. юрид. наук*: 12.00.11. Київ, 2013. 12с. URL: <http://www.irbis-nbuv.gov.ua/>

cgi-bin/irbis\_nbuv/cgiirbis\_64.exe?Z21ID=&I21DBN=REF&P21DBN=REF&S21STN=1&S21REF=10&S21FMT=fullwebr&C21COM=S&S21CNR=20&S21P01=0&S21P02=0&S21P03=A=&S21COLORTERMS=1&S21STR=%D0%9F%D1%83%D1%82%D1%80%D0%B0%D0%B9%D0%BC%D1%81%20%D0%86\$.

5. Степаненко, К. В. Впровадження Європейських стандартів прав людини у правову систему України: теоретико-правовий аспект. *Порівняльно-аналітичне право*. 2019. № 1. URL: <https://dspace.uzhnu.edu.ua/items/a00f58db-7bf3-41cd-8d58-1383e4b0619e>

#### REFERENCES:

1. Basova I. (2021). Mizhnarodni standarty prav liudyny u sferi okhorony zdorovia. *Naukovi pratsi Mizhrehionalnoi Akademii upravlinnia personalom. Yurydychni nauky*. Issuer. 1 (60). URL: <https://journals.maup.com.ua/index.php/law/article/view/1222/1720>.
2. Boldizhar Sandra, Pishta Vadym. (2022). Suchasni tendentsii pravovoho zabezpechennia novitnikh prav u sferi okhorony zdorovia: monohrafiia / Uzhhorod: FOP Sabov A. M. URL: <https://dspace.uzhnu.edu.ua/server/api/core/bitstreams/350071ab-6b85-4510-a370-0c3ab7b9ad74/content>
3. Nalyvaiko L. R., Stepanenko K. V. (2019). Mizhnarodno-pravovi standarty prav liudyny: navch. posib. /Dnipro: DDUVS. URL: <https://er.dduvs.edu.ua/handle/123456789/3716>
4. Putraims I. I. (2013). Efektyvnist implementatsii mizhnarodnykh standartiv prav liudyny u zakonodavstvo Ukrainy: Candidate s thesis: 12.00.11. Kyiv. URL: [http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis\\_nbuv/cgiirbis\\_64.exe?Z21ID=&I21DBN=REF&P21DBN=REF&S21STN=1&S21REF=10&S21FMT=fullwebr&C21COM=S&S21CNR=20&S21P01=0&S21P02=0&S21P03=A=&S21COLORTERMS=1&S21STR=%D0%9F%D1%83%D1%82%D1%80%D0%B0%D0%B9%D0%BC%D1%81%20%D0%86\\$](http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?Z21ID=&I21DBN=REF&P21DBN=REF&S21STN=1&S21REF=10&S21FMT=fullwebr&C21COM=S&S21CNR=20&S21P01=0&S21P02=0&S21P03=A=&S21COLORTERMS=1&S21STR=%D0%9F%D1%83%D1%82%D1%80%D0%B0%D0%B9%D0%BC%D1%81%20%D0%86$).
5. Stepanenko, K. V. (2019). Vprovadzhenia Yevropeiskykh standartiv prav liudyny u pravovu systemu Ukrainy: teoretyko-pravovyi aspekt. *Porivnialno-analitychne pravo*. № 1. URL: <https://dspace.uzhnu.edu.ua/items/a00f58db-7bf3-41cd-8d58-1383e4b0619e>

L. S. Hovorukha

#### Implementation of Council of Europe Standards in Ukrainian Legislation Regarding the Legal Protection of Modern Human Rights in the Healthcare Sector

*Abstract.* The rapid development of biomedical technologies, genetics and digital medicine has created a need for legal regulation of so-called new human

rights, or fourth-generation human rights. As Ukraine pursues a course of European integration, the harmonisation of national legislation with Council of Europe standards is becoming not merely a legal obligation, but a necessary condition for the protection of human dignity in the sensitive sphere of healthcare.

Ukraine's European integration processes and the harmonisation of national legislation with Council of Europe standards are now not merely a legal obligation, but a prerequisite for safeguarding human dignity in the healthcare sector. It is therefore essential to conduct a comprehensive analysis of the mechanisms for implementing Council of Europe standards into the domestic legal system to ensure rights relating to bioethics, palliative care, reproductive health and the protection of medical data.

The aim of the study is to analyse the mechanisms for implementing Council of Europe standards into Ukrainian national legislation, as well as to identify the legal framework for safeguarding the latest human rights in the field of healthcare, with a view to developing recommendations for resolving existing legislative conflicts and identifying the optimal model for harmonising the domestic legal framework with the European legal area.

Although Ukraine has ratified key international legal instruments, there are significant obstacles to their practical implementation:

Firstly, this concerns the lack of effective implementation mechanisms; that is, the domestic legal system lacks a clear framework for the direct application of Council of Europe standards, which are underpinned by sector-specific regulatory acts.

Secondly, this concerns the outdated legal foundations of Ukraine's current healthcare legislation, which is largely based on models from the last century that do not take into account the ethical and legal challenges of modern biomedicine.

Thirdly, there is a conflict in the application of the law. There is a gap between the practice of the European Court of Human Rights in cases relating to medicine and the decisions of Ukraine's national courts, which creates legal uncertainty for patients and doctors.

The need to establish a specific legal framework for safeguarding the latest human rights stems from the need to protect human dignity in the context of global digitalisation and biotechnological progress. This requires the development of a comprehensive model for implementing Council of Europe standards, which would encompass both legislative changes and reforms to the system of medical self-governance.

*This article examines the theoretical and practical aspects of implementing Council of Europe standards into Ukraine's national legal system in the context of protecting emerging human rights in the field of medicine. The relevance of this research topic stems from the rapid development of biomedical technologies and the need to harmonise Ukrainian legislation with the European legal framework.*

*The findings of this study indicate that, despite significant progress in reforming the healthcare system, Ukraine requires a systematic update of its conceptual framework and the ratification of a number of relevant international instruments. The conclusion demonstrates that the effective implementation of Council of Europe standards is a key prerequisite for establishing an effective mechanism to protect human dignity in the context of contemporary biomedical challenges.*

**Keywords:** *contemporary human rights, legal foundations for safeguarding contemporary human rights, Council of Europe, bioethics, political support, implementation in Ukrainian legislation.*